

En kortfattet fremstilling af straffesystemerne.

De fleste læsere af nærværende tidsskrift må vel forudsættes at være bekendte med de forskellige systemer, hvorefter fængselsstraffen for tiden fuldbyrdes i de civiliserede samfund. Ikke desto mindre har jeg troet til underretning og oplysning for dem, der mangle nøjagtig kendskab til sagen, og som den mest passende indledning af tidsskriftet at burde meddele i al korthed en udsigt over disse forskellige systemer.

Ligesom den betydelige og indgribende udvikling af såmange af samfundets institutioner må føres tilbage til de store begivenheder, som i slutningen af det 18de århundrede satte menneskene i bevægelse, nemlig frihedskrigen i nordamerika og den franske revolution, og har sin rod i den åndelige og sociale bevægelse, der forberedte disse begivenheder, således går det også med fængselsstraffens fuldbyrdelse. Indtil det tidspunkt galdt det i almindelighed kun om at lade forbryderen føle hele vægten af den magt, som samfundet, mod hvilket han havde forbrudt sig, besad til at gengælde. Fortidens opfattelse af stats-samfundets stilling ligeoverfor individerne måtte føre til hård og umenneskelig behandling af forbryderen. Allerede selve betegnelsen „forbryder“ indeholder ligesom en antydning af, at samfundet har brudt staven over ham.

Ved de to foran nævnte store begivenheder opstilledes og fastsloges læren om menneskets rettigheder i samfundet; dermed måtte også et nyt synspunkt for straffens formål være givet, og deraf udsprang med nødvendighed en forandring i fuldbyrdelsen af straffen, en forandring der nu i hundred år med såmeget dygtighed og varme er udviklet henimod det ophøjede formål at føre forbryderen tilbage til samfundet som et pligtopfyldende og lovene lydende menneske. Ingen af samfundets institutioner er måske undergået en så stor forandring; men fortiden havde heller ikke i nogen anden retning i så høj en grad sat selv det billigste hensyn til menneskets rettigheder til side.

I det 16de århundrede indrettedes de første arbejdshuse for landstrygere og mistænkelige, i London 1552 og i Amsterdam 1595, og i begyndelsen af det 17de århundrede ligeledes i de frie stæder Hamburg, Bremen og Lübeck. Disse arbejdshuse omdannedes eller udvidedes snart til at være straffeanstalter eller tugthuse. Her var imidlertid kun tale om sikkerheds foranstaltninger fra samfundets side imod de individer, der foruroligede det. —

I begyndelsen af det 18de århundrede viser der sig derimod tegn paa en anden opfattelse af samfundets eller rettere statens stilling ligeoverfor forbryderen. Pave Clemens d. 9. lod 1703 et fængsel for unge fanger indrette i hospitalet St. Michael i Rom med 64 celler, og over dets indgang stod der skrevet: „det hjælper kun lidt at slutte forbryderen i bånd, når man ikke tillige ved opdragelse lærer ham retskaffenhed“.¹ Først efter mange års forløb kom rygtet

¹ „Parvum est coercere improbos poena, nisi efficias probos disciplina.“

herom til Maria Therisia, som 1772 lod et fængsel bygge i Gent efter romersk mønster. — Denne anstalt åbnedes 1775 og vækker endnu beundring ved sit planmæssige anlæg. Dens virksomhed var imidlertid alt 1783 i forfald. I disse fængsler lå spiren til det senere i Amerika opstillede og udførte celledsystem.

Imidlertid havde alt 1701—2 selskabet for udbredelse af christendoms kundskab i England og ligeledes en af det engelske parlament nedsat kommission 1728 -29 påvist brøsten ved fængselsvæsenets ordning; men det var dog først en skildring, som englænderen Howard udgav i 1777 af fængslernes rædsomme tilstande, der gav stødet til en forandring i England og vakte opmærksomhed for sagen rundt om i Europa. Han lod sig nemlig ikke nøje med at undersøge fængslerne i England men besøgte i samme hensigt flere gange Tyskland, Holland, Italien, ligesom han gennemrejste Spanien og Portugal, indtil han 1790 døde i Cherson.

Samtidig med Howards optræden i England var bevægelsen for at bringe en menneskelig tilstand til veje i fængslerne ogsaa begyndt i Amerika. Den 7 Februar 1776 stiftedes af Kvækerne „det philadelphiske selskab til hjælp for de ulykkelige fanger“. Dette selskab var ikke blot det første i sin slags men har ogsaa æren for at have grundlagt det første straffesystem. — Efter næppe to års forløb blev dets virksomhed vel afbrudt af frihedskrigen men optoges påny efter denne.

Kvækerne med deres strenge, alvorlige opfattelse af religionens indflydelse paa mennesket måtte nødvendigvis komme til det resultat, at fangen, når han stadig holdtes i ensomhed uden arbejde og således kun var henvist til at beskæftige sig med sit eget jeg

og med gud, måtte komme til erkendelse og derved forbedres. Resultatet af kvækernes opfattelse blev således *det absolute cellesystem*, der også fik navn efter staten, hvor tanken først realiseredes ved opførelsen af et cellefængsel, nemlig det *pensylvanske* eller det *philadelphiske* system. Efter dette system holdtes fangen altså i ensomhed i en celle dag og nat, uden arbejde og kun henvist til læsning af bibelen, gudelige skrifter og selvbetragtning, D. 31 Juli 1826 toges det første cellefængsel efter dette system i brug i Pittsburg.

I modsætning til kvækernes anskuelse kom der snart fra andre religionsbekenderes side en anden opfattelse frem, som ligeledes (1787) førte til dannelsen af et selskab med samme formål som kvækernes nemlig at tilstræbe forbryderens forbedring. Man erkendte vel religionens betydning for fangens forbedring; men man fordrede tillige, at fangen ved god tugt, ved arbejde og forstandig behandling skulde søges vænnet af med sine slette vaner, brødefulde tilbøjeligheder og laster, alle årsager til forbrydelser. For at nå dette mål opstillede man fangernes ophold om natten i celler, om dagen deres adskillelse i afdelinger, hvor hensynet til køn, arbejdsevne m. m. gjorde sig gældende, og endelig at al samtale, ja selv enhver mimisk forståelse imellem dem indbyrdes strengelig forbødes. Denne sidste bestemmelse blev hovedgrundstenen i systemet, som derefter fik navn af *tavsheds-systemet* eller det *auburnske system*, dette sidste efter byen Auburn i staten New-York, hvor det første fængsel efter dette system byggedes. —

Charakteristisk for begge systemer er, som det ses, den stærke bestræbelse for at forhindre den umoralske smittes overførelse fra den ene forbryder til den anden, hvilken det ene system søgte at fore-

bygge ved ophold i cellen dag og nat, det andet ved den strengt påbudne tavshed og ophold i cellen om natten. At cellesystemet i så henseende måtte blive det virksomste og lettest udførlige, vil ingen betvivle. Når denne hovedopgave i begge systemer var stillet skarpt frem, lå dette ganske naturligt i modsætningen til fortidens vilkårlige sammenblanding af alle fanger uden hensyn til alder, køn, evner, m. m., som Mirabeau (1778) karakteriserede idet han sagde: „hvis det er sandt, at der i fængslerne finder en sammenhoben af fangerne sted, hvorfor gjør man sig da ved denne hadefulde, æreløse og græselige forening skyldig i de frygteligste af alle misgerninger?“

Ligesom alt yderligt imidlertid ingensinde i længden kan bevare sit standpunkt men må søge tilbage efter ligevægt, således gik det netop i så henseende begge disse systemer. Cellesystemet måtte snart formildes i retning af fangens forbindelse med omverdenen ved besøg og undervisning, og endelig måtte man også give ham arbejde i cellen. Således ændret toges straffeanstalten i Philadelphia i Brug 1829, og i den form overførtes systemet med de mindre væsentlige forbedringer, som erfaringen i årenes løb anbefalede, til Europa, hvor forsamlinger i Frankfurt og Bryssel 1846 og 1847 udtalte sig for indførelsen af dette system fremfor tavshedssystemet.

Det absolute cellesystem, hvorefter fangen holdes adskilt *ikke blot under arbejdet*, men også under *gudstjeneste, undervisning og gårdtur* såvel som om natten (hvor den fremhævede adskillelse udenfor cellen ikke finder sted, kaldes systemet *det relative cellesystem*), blev herefter grundlaget for fængselsreformen i de fleste europæiske statssamfund, hvor en sådan er sat i værk. At området for anvendelsen af dette system

har været omstridt, er ganske naturligt; megen tvivl og mange hensyn kunne og skulle i så henseende gjøre sig gældende. Af den grund vil man også finde maximum for cellestraffens anvendelse ansat meget forskelligt i de forskellige stater; men om cellestraffens anvendelighed vil ingen fængselsembudsmand, der med alvor og god villie har udført dette straffesystem, tvivle. I så henseende kan jeg ikke undlade at anføre en udtalelse af Lasker, under debatten om det nye fængsel ved Plötzensee, i Preussens landdag 1873. Han sagde nemlig: „at resultaterne af ensomhedsstraffen ganske og aldeles afhænge af ledelsen; og når nogen af egen erfaring meddeler, at ensomhedsstraffen er forkastelig, må man fremfor alt spørge: af hvilken mand og i hvilken ånd er denne ensomheds straf håndhævet“.

For varetægts arresternes vedkommende er celledsystemet nu overalt erkendt for at være det eneste rette, og hvor det derfor ikke allerede er anvendt, tilstræbes det indført. I flere statssamfund, hvor systemet ikke er optaget som straffemåde for bestemte kategorier af forbrydelser, er det dog indført som begyndelsestrin i straffens fuldbyrdelse. Her er det imidlertid ikke hensigten at komme ind på en nærmere udvikling af systemerne, og den anvendelse de have fundet. Disse spørgsmål skulle forhåbentlig senere blive behandlet tilligemed en angivelse af deres udbredelse.

Det *auburnske system* med sin unaturlige form, tavshed, for adskillelse mellem fangerne viste sig snart umuligt at gennemføre selv med eller tildels på grund af de tusinder af arbitrære straffe, som blev en nødvendig følge af systemet. Har systemet været opretholdt, som f. ex. i Frankrig indtil den nyeste tid,

så har det dog ikke været med tavshed som hovedgrundlag for straffens udførelse.

Da tavsheden måtte opgives, forsøgte man en adskillelse af fangerne efter *moralitet*, det såkaldte *klassificationssystem*. At moraliteten ikke kunde blive et varigt grundlag for noget straffesystem, vil let forstås, da man kun havde den begåede brøde og den for samme idømte straf som målestok for forbryderens moralitet. Noget mere usikkert kan ikke let tænkes. Vanskeligheden ved at benytte klassificationen på en retfærdig måde viste sig også snart blandt andet deri, at man måtte forøge klassernes antal. I England nåede man således op til 15 klasser. Også det system maatte forlades, skøndt det såvel som tavsheds systemet var gennemført i enkelte fængsler med tilfredsstillende resultater. Dette viser imidlertid kun, hvor meget fremragende dygtighed og tro på sagen kan udrette.

Hovedmomenterne i tavsheds- og klassifications systemet ere således opgivne og med dem systemerne som sådanne, og man har ikke senere forsøgt at opstille noget system for straffens fuldbyrdelse i fællesskab, forsåvidt som den hele idømte straf afsones i et fællesfængsel. Man har optaget de brugeligste momenter af de to foran nævnte systemer for straffens fuldbyrdelse i fællesskab, ført sig de erfaringer, der i årenes løb ere gjorte i retning af bygningsvæsen, arbejdsvirksomhed m. m., til nytte og derefter søgt at indrette fællesanstalterne. I ethvert vel indrettet fællesfængsel vil man derfor finde natceller til alle fanger, mindre arbejdssale til dagophold, paa hvilke fangerne ere samlede efter alder, arbejdsevne, udvikling m. m., ja man vil også i flere fællesfængsler finde reglementariske bestemmelser, der tilsigte en

fremadskriden i tilstanden under opholdet i fængslet, som nærmer sig forholdene under fællesskabet i det progressive system, hvorom nærmere senere. Der findes imidlertid mange fællesanstalter, hvis ordning i de påpegede retninger lader meget tilbage at ønske. Sålødes tilbringe fangerne i adskillige fællesanstalter også natten i fællesskab, skjøndt adskillelsen om natten betragtes som et hovedmoment, når fuldbyrdelsen af straffen i fællesskab skal være tidsvarende og formålstjenlig. Altså straffen fuldbyrdes efter cellesystemet eller i fællesskab som ovenfor udviklet, og imellem disse to straffemåder føres egenlig ingen kamp i straffevæsenets videre udvikling.

Der er imidlertid kommet et nyt system til nemlig det *fremadskridende* eller *progressive* system. Dette, som er en forening af celle og fællesskab med den dertil knyttede „vilkårlige frigivelse“, stammer fra England. Fra 1718 ttil 1775 sendte England sine fleste forbrydere til colonierne i Amerika. Denne arbejdskraft var velkommen her i en række af år. Senere begyndte særlig fra kvækernes side en modstand mod at modtage de deporterede, og regeringen blev derfor nødt til at beskæftige dem ved offentlige arbejder.

Fra Amerika kom imidlertid underretning om den store fængselsreform til England, hvor en 1838 nedsat kommission udtalte sig for cellestraffen. Som følge heraf opførtes cellefængslet i Pentonville, der toges i brug i December 1842, dog kun som begyndelsestrin i straffens fuldbyrdelse, hvis endemål for mange forbrydelser var deportation til colonierne. Idet man nemlig anerkendte cellen som den eneste rette begyndelse af straffen men tvivlede om dens indflydelses gavnlige virkning under et gennem flere år udstrakt

ophold, stillede man et kortere ophold i cellen som det første led af straffen og anvendte derefter fællesskabet. Anvendelsen af cellestraffen i England blev som følge deraf nedsat fra 18 først til 12 og senere til 9, ja selv til 6 måneder, og således fik også denne straf en anden karakter, end den i almindelighed har, idet den i England mere betragtes som en prøvetid end som et opdragende moment i straffens fuldbyrdelse. Dels af praktiske hensyn, og dels vistnok også fordi man erkendte, at straffens tilsigtede resultat, forbedringen, kunde indtræde før straffetidens udløb, indførte man dernæst en ny faktor i straffens afsoning, nemlig den *vilkårlige, betingede eller foreløbige løsladelse*. Denne ordning galdt fra først af kun for de forbrydere, der deporteredes; men fra 1853 fik den tillige anvendelse på fuldbyrdelsen af straffene i selve England under navn af det *greyske probations system*. Dette fuldbyrder altså straffen igjennem tre trin, nemlig *relativ cellestraf*, med fællesskab i kirke, skole og gård, dernæst *fællesarbejde* og endelig *betinget løsladelse*. Denne sidste gaves imidlertid efter en så udstrakt målestok og med så slapt tilsyn efter løsladelsen, at den afstedkom store ulemper og stor misnøje. Systemet skærpedes derfor i 1864 særlig i retning af strengere regler for løsladelsen og skarpere tilsyn med de vilkårligt løsladte.

En affødning, udvidelse og forbedring af dette system er det *irske* eller *intermediær systemet*, der fra 1856 indførtes i Irland. Dette system skyldtes et forslag af kapt. Walter Crofton, der var medlem af den kommission, som skulde gjøre forslag til omordningen af Irlands fængselsvæsen, og senere ved sin gennemførelse af systemet vandt et stort navn. Progressivt ligesom det greyske system begynder det med celle-

straf fra 9—12 måneder. Derefter følger fællesstraffen, som fangen gennemgår i 4 afdelinger med forskelligt ophold efter straffetidens længde, således at han på grund af slet opførsel kan nedsættes fra den ene i den anden. Under fællesskabet får fangen månedlig et vist antal tegn eller mærker, eftersom hans opførsel har været; opholdet i fællesskab anses for det opdragende i straffen.

Efter fællesskabet følger *overgangsanstalterne*. Heri skiller således det irske system sig fra Greys. På dette trin af straffen føres fangen så nær til forholdene ude i livet som muligt. Han har ikke fange- dragt, han færdes udenfor anstalten, får større for- tjeneste, har ret til at bruge halvdelen deraf samt aflægger regnskab derfor, og han straffes ikke men må i graverende tilfælde rykke tilbage i fællesfængslet. Opgaven her er således at give fangen evne og kraft til at træde ud i samfundet påny.

Endelig kommer den *vilkårlige, foreløbige* eller *betingede løsladelse* med fri pas (ticket of leave). Den er betinget, forsåvidt som den først kan indtræde efter et vist ophold i straffeanstalten, og forsåvidt som den løsladte kan indsættes påny i fængslet på grund af slet opførsel, og endelig er den betinget af, at fangen ved løsladelsen er sikret tjeneste eller andet erhverv. Selvfølgelig stilles han under et strengt politi tilsyn.

Når der i almindelighed tales om det progres- sive system, menes som oftest det sidst beskrevne *irske* system. Dets udmærkede udførelse under Crofton har skaffet det udbredelse udenfor Irland, så at det nu med større eller mindre afvigelser anvendes i flere straffeanstalter i Europa.

Straffens fuldbyrdelse i *fællesskab*, efter *celle- systemet* og efter det *progressive system*, ere altså

nutidens straffemåder; men fængselsvæsenets udvikling er ikke dermed til ende. Derom vidner noksom den varme kamp, der føres mellem cellestraffen og det irske system om den største evne til at give delykkeligste resultater. Lad denne kamp ende som den vil; dens udfald vil i hvert tilfælde føre fængselssagen fremad.

Skøndt det, som foran alt bemærket, ikke er hensigten med nærværende artikel at drøfte de forskellige nu brugelige systemers anvendelighed, kan jeg dog ikke undlade at fremhæve, at ved den vilkårlige løsladelse er det første skridt gjort i retning af et nyt princip for straffens fuldbyrdelse, der ikke blot må få betydning for fængselsvæsenets videre udvikling men også vil komme til at udøve en indflydelse på de gamle teorier for strafferetten og de deraf følgende principer for strafs idømmelse.
